

Bzenec

Kraj: Jihomoravský

Správní obvod: Kyjov

Nadmořská výška: 183 m n. m.

Počet obyvatel: 4 207

Adresa URL: www.bzenec.cz

Okres: Hodonín

GPS souřadnice: 48.973363N, 17.266859E

První pís. zmínka: 1015 (1009 let)

PSČ: 696 81

Památky a zajímavosti Bzenec

Mezi významné historické památky patří kaple Sv. Floriána a Šebestiana, zámek, kostel sv. Jana Křtitele, židovský hřbitov. Starý hrad je název kopce, kde se zachovala zřícenina kaple, ale název dokládá dřívější existenci hradu.

Starý hrad

Existenci bzeneckého hradu dokládá kromě názvu kopce, nacházejícího se severně od města, také celá řada písemných relací. Jeho úplné počátky jsou však zatím zahaleny rouškou tajemství. Podle kroniky biskupa z Merseburku Thietmara byl v roce 1015 dobit a vypálen českým knížetem Oldřichem, který bojoval proti Boleslavovi I. Chrabrému, hrad Businc, o němž se někteří historikové domnívali, že by se mohlo jednat o Bzenec. Tato úvaha bude ale bez řádného archeologického výzkumu dané lokality spíše otázkou spekulací. První bezpečná zmínka o Bzenci a hradu je až z roku 1231, kdy byl Bzenec v držení královny Konstancie. (Existuje několik listin, které jsou sice datovány ještě před rokem 1231 a v nichž se objevují zmínky o Bzenci, tyto byly ale podrobeny textové kritice a posléze označeny za podvrhy.) Pod hradem existovalo nejpozději ve 13. století podhradí tržního charakteru, roku 1235 zde byla doložena existence farního kostela. Hrad Bzenec byl střediskem hradských úřadů, které byly dříve v Břeclavi a koncem 13. století ve Vracově. Na počátku vlády Jana Lucemburského držel bzenecký hrad Jan z Vartenberka, roku 1316 jej byl ale nucen vrátit králi. Hrad s městem odkázal v roce 1371 markrabě Jan Jindřich svému synovi Janu Soběslavovi, později měl Bzenec v držení markrabě Prokop. Od počátku 15. století byl hrad v zástavě šlechtických držitelů. Za husitských válek byl hrad dokonale zničen, snad v roce 1431, kdy probíhaly na jihovýchodní Moravě válečné operace. Roku 1435 se uvádí jako pustý a roku 1491 jako zbořeníště. Na vrcholu kopce zůstala z hradu oválného půdorysu patrná pouze terénní vyvýšenina. Beze zbytku zmizelo nadpovrchové zdivo, které bylo v průběhu doby zřejmě čile rozebíráno našimi aktivními předky pro stavební účely. Po původním hradním areálu, orientovaném delší osou přibližně ve směru západ-východ, zůstal v terénu obdélníkový půdorys, zřejmý z leteckých snímků. Uprostřed tohoto areálu se dnes tyčí zbytky kaple sv. Floriána, která byla v roce 1945 zničena ustupující německou armádou. Ze severovýchodu obepíná lokalitu koryto vyschlého potoka, k hradnímu jádru přiléhá zbytek původního předhradí (předpokládá se, že dnešní Horní náměstí bylo dříve podhradí a jádro středověkého města). Archeologický materiál nalezený spíše náhodně na této lokalitě je vesměs datován do 14. a 15. století. Po hradu, který se dříve nacházel na vrcholu kopce nad Bzencem, dnes není tedy dochována téměř žádná stopa, jeho existenci dokládá pouze název kopce.

Kaple sv. Floriána

Stavba kaple sv. Floriána a Šebestiána na místě bývalého hradu byla zahájena v roce 1703 z podnětu

hraběte Erdmana z Proskova, který byl držitelem bzeneckého panství od roku 1701. (Mimo jiné uskutečnil také rozsáhlou přestavbu zámku ve městě v letech 1709 a 1710 a podílel se i na stavbě farního kostela.) V interiéru kaple se nacházel obraz sv. Floriána od neznámého umělce, jehož bohatě zdobený rám dal zhotovit donátor, který jej také opatřil svým erbem. Pro věž kaple nechal hrabě Erdman ulít zvon s latinským nápisem. Český překlad tohoto nápisu zní: „Erdman Krištof S. Ř. Ř. hrabě z Pruskova, J. C. V. komoří, tohoto domu zakladatel. Roku 1703." Pod tímto byl nápis „Sv. Florián a Šebestián, patronové bzenečtí". Interiér kaple popsal Josef Hanák následovně: „Má ovální klenbu, spočívající na široké římsce, kterou jako by nesly imitované sloupy s jednoduchými hlavicemi. Jak jest až dosud patrné, byly sloupy i římsa z umělého mramoru. Kaple má čtyři pavlače s půlkruhovými okny dovnitř, dvě nazadu a dvě vpředu, na něž se vystupuje po kamenných, pěkně pracovaných schodech. Na pravé zadní pavlači byly i malé varhany. Také zevnějšek kaple působí milý dojem: Průčelí jest ladně rozčleněno imitovanými sloupy a římsami, na každé straně jsou 4 široká okna, dvě a dvě vedle sebe, nad nimiž vystupovaly půlkruhové římsy."

Raně barokní kaple se právem stala poutavou dominantou Bzence i blízkého okolí. Bohužel se ale záhy stala terčem blesků, které několikrát zapálily a zničily věž i střechu kaple. Poprvé se tak stalo již v roce 1731. Na náklady obce byla znovu obnovena. V roce 1783 byla kaple v důsledku josefinských reforem uzavřena a bohoslužby zde byly povoleny až o 10 let později. Nechráněná kaple na návrší byla také poškozována prudkými vichřicemi, a proto se v 60. letech minulého století přistoupilo k zazdění podstatné části kaple, která byla navíc opatřena železnými okenicemi. Tímto byl ovšem její původní vzhled značně pozměněn. V roce 1915 zapálil blesk opět střechu kaple. Opravena byla v roce 1925. Tehdy byly také do věžní bány umístěny bzeneckou obcí a farním úřadem pamětní listiny. Poslední pohromu způsobila kapli ustupující německá vojska, která ji nejprve použila jako vojenskou pozorovatelnu a v dubnu 1945 ji vyhodila do vzduchu.

Zámek

Na místě dnešního zámku původně stála opevněná pozdně gotická tvrz s příkopem a zdí. Tato byla v průběhu 16 století postupně přebudována na renesanční zámek. Podle urbáře z roku 1604 měl zámek dva příkopy, mezi kterými byla umístěna zeď se třemi menšími baštami, vnitřní příkop byl osázen stromořadím. Do zámku se vcházelo směrem od zahrady (dnešní park). Tento zámek, nepříliš reprezentativní, byl barokně přestavěn v letech 1709-1710 podle projektu architekta Domenica Martinelliho v době, kdy byl majitelem bzeneckého panství hrabě Erdman z Pruskova. Ve Bzenci tak vznikl dvouposchodový barokní zámek čtvercového půdorysu s věží uprostřed, portálem a sály se štukovou výzdobou, v rozích zámku se tyčily čtyři arkýře, nad hlavním vchodem z nádvoří byla umístěna věž s hodinami. Součástí zámku byl honosný park se skleníkem, ve kterém byly palmy, fíkovníky a okrasné rostliny. Před zámkem stála oranžerie se dvěma sochami Apolóna a Diany, parkem protékal potůček, který se vléval do rybníku.

Zámek byl v 90. letech 18 století opravován a obehnan příkopy. V 50. letech 19. století byl zámek zcela zbořen a na jeho místě byl v letech 1853-1855 se značnými finančními náklady postaven zámek nový ve stylu anglické gotiky. Při této přestavbě došlo rovněž k úpravě zámecké zahrady, která byla přeměněna na krajinářský park o rozloze 7,60 ha. Náročná finanční přestavba zámku vedla k zadlužení majitele bzeneckého panství Viléma, hraběte z Reichenbachu a z Lesonic, který roku 1866 spáchal sebevraždu.

Nově vystavěná volně stojící dvoutraktová budova s vysunutými věžemi má při vstupním průčelí

stan s arkýři, na zahradní straně cimbuří na krakorcích. V hlavním průčelí vyniká balkónový portikus na pilířích. Fasády jsou prolomeny okny s kamenným ostěním. Nádvoří, které je obklopeno hospodářskými budovami, je při vstupu chráněno zdí s cimbuřím. Pod zámkem se nacházejí rozsáhlé sklepní prostory.

V roce 1938 získalo budovu zámku i se sklepy vinařské družstvo. V březnu 1952 došlo v půdních prostorách zámku k rozsáhlému požáru, který značně poškodil celou střechu, při opravě již nedošlo k obnově původních věžiček a původní ráz stavby tím byl částečně narušen.

V přilehlém anglickém parku je velmi stará lípa, která se nazývá Bzenecká lípa a patří mezi nejstarší stromy na Moravě, její věk se odhaduje na více než 900 let.

Kostel sv. Jana Křtitele

O existenci farní správy a kostela ve Bzenci již v první polovině 13. století lze soudit z listiny královny Konstancie z roku 1235, ve které se objevuje zmínka o bzeneckém faráři Absolonovi. Původní malý kostelík stál na místě dnešního, v roce 1615 při něm vzniklo literátské bratrstvo sv. Jana Křtitele.

Nevyhovující kostelní budova byla zbourána koncem 17. století a na jejím místě byl 3. května 1696 položen základní kámen dnešního kostela. Stavba byla dokončena v roce 1702.

Vchod barokního kostela s valenou klenbou je zdoben portálem s erbem Kryštofa Pruskovského z Pruskova a jeho manželky. Jednolodní stavba, ke které přiléhá na severní straně čtyřboká sakristie, je 45 metrů dlouhá, 13 metrů široká a 12 metrů vysoká. Průčelí kostela dominovala původně vyšší věž, na kterou byl dán velký zvon z roku 1613. V roce 1768 byl objednan zvon nový. Dnešní podoba věže je z roku 1746, tehdy byla do věžní bání vložena pamětní listina. Nezměněnou součástí původního kostela zůstaly krypty, které sloužily pro členy hraběcí rodiny a duchovní. Vnitřnímu vybavení kostela dominuje hlavní oltář se sloupovým retabulem z první poloviny 18. století s obrazem křtu Krista, při sloupech jsou rozmístěny figury evangelistů Matouše a Jana, figury Lukáše a Marka jsou posazeny na konzolách nástavce, na hlavní oltář navazují dřevorezby sv. Petra a Pavla. I další vybavení kostela pochází vesměs z 18. století. U kostela stojí sloup sv. Trojice z roku 1764.

Prostor kolem kostela byl využíván do roku 1812 jako hřbitov, později byl upraven na park. V roce 1812 byl zbudován nový, současný hřbitov.

Židovský hřbitov a synagoga

Od druhé poloviny 19. století nastal ve městě pokles počtu Židů, na počátku 20. století je zde zaznamenáno 416 osob, v roce 1930 již jen 138 osob. Během 2. světové války bylo ze Bzence odvečeno do koncentračních táborů na 130 osob židovské národnosti, jak starousedlíků, tak i jejich příbuzných, kteří přišli do města z okupovaného pohraničí. Z bzeneckých Židů se zpět vrátili jen čtyři. Po 2. světové válce byl ve městě ustanoven synagogální sbor, to znamená, že ve Bzenci vznikla nepříliš početná židovská pospolitosť s vlastní modlitebnou, která příslušela k některé židovské náboženské obci. Sbor byl ale později zrušený.

Dr. Josef Hoff, který působil v letech 1897-1921 jako rabín ve Bzenci, uvádí, že v roce 1859 došlo ke zbourání synagogy, jejíž stáří se tehdy odhadovalo na 500 let.

Dobová pohlednice Bzence z počátku 20. století. Vlevo je patrná dominantní budova bzenecké synagogy.

Zbořena 1960. V roce 1863 byla zbudována před zámkem podle projektu vídeňského architekta L. von Förstera nová synagoga v tzv. orientálním (novorománském) slohu, která se stala jednou z výškových dominant města. V synagoze probíhaly až do 2. světové války bohoslužby. V prosinci 1941 byla synagoga a její okolí zdemolována členy NSDAP. V 50. letech se zvažovala možnost adaptace synagogy na kulturní dům,

tento záměr nebyl ale pro značné finanční náklady a technickou náročnost celé akce nakonec realizován a v roce 1960 byla synagoga zbořena.

Na židovském hřbitově, který se nachází východně od náměstí, jsou umístěny cenné náhrobky barokního a klasicistního stylu. Nejstarší náhrobky pocházejí z počátku 17. století. Jedná se o deskové náhrobní kameny zapuštěné kolmo do země - stély, část z nich je završena půlkruhovými nástavci zdobenými reliéfními motivy (květy a květinové koše, rozety). Nejstarší stély na bzeneckém hřbitově jsou z pískovce, tyto se ale zachovaly jen zčásti. Z přelomu století pocházejí náhrobky ze žuly nebo mramoru. Dalším druhem náhrobku jsou tzv. tumby, sestavené zpravidla z několika kamenných desek, které připomínají svým tvarem antický sarkofág. Od poloviny 19. století se tvary židovských náhrobků přizpůsobovaly běžným typům náhrobních kamenů známých z křesťanských hřbitovů. Nápisy na náhrobcích bývaly do 19. století hebrejské, později se začaly objevovat dvojjazyčné hebrejsko-německé a po nich hebrejsko-české. Na posledním řádku se zpravidla objevuje pět písmen TNCBH, které představují náhrobní formuli Ať je jeho / její / duše zahrnuta do svazku živých. Podle židovských tradic se nesměly hroby narušovat, proto se na staré hroby vozila vrstva zeminy a zemřelí byli pohřbíváni o něco výš, nad původními hroby. V průběhu staletí se tak mohlo navršit na některých hřbitovech i více vrstev najednou s hustě nahromaděnými náhrobky.

Před židovským hřbitovem ve Bzenci byla ve druhé polovině minulého století postavena obřadní síň, opravena byla v roce 1985

